

tehničnih in tehnoloških novitet, poudarjeno spolno in razredno istovetnost in razlikovanje na temelju porabništva in obrnjeno stran puritanske etike, ki sicer časti skromnost, a je zanjo značilna (prisilna) razsipnost. Porabniška kultura je kultura smetenja. Kopice

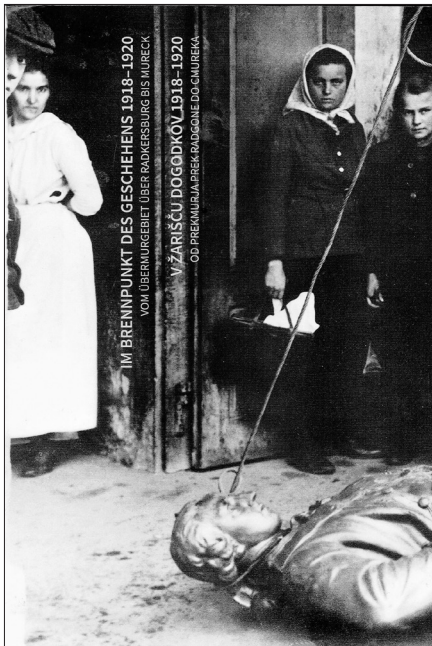
predmetov, ki nas obkrožajo, bi z drugačnimi očmi lahko ugledali kot kopice smeti. K trditvi urednika Andreja Studna, da »potrošnja blaga tvori pomemben motor tako globalne konjunkturo kot tudi nacionalnih ekonomij« (str. 5), bi lahko dodali, da je porabni-

štvo res prispevalo k udobnejšemu življenju večine prebivalstva, a da je za dobičkonosnost, ki se ne ozira na skupno dobro, vendarle najpomembnejša t. i. finančna transakcija.

BEATRIX VREČA, MARIE THERES ZANGGER, MATEJA MOČNIK (ur.):

Im Brennpunkt des Geschehens 1918–1920 vom Übermurgebiet über Radkersburg bis Mureck / V žarišču dogodkov 1918–1920 od Prekmurja prek Radgone do Cmureka

Stadtgemeinde Bad Radkersburg / Mestna občina Radgona, Radgona 2019, 360 str.

Beatrix Vreča iz radgonskega muzeja Museum im alten Zeughaus kot članica uredniškega odbora pričujočega zbornika v uvodu povzema izhodišča razprav in izpostavlja ugotovitev: »Do konca prve svetovne vojne na območju od Špilja do Radgone Mura ni bila mejna reka. Pariška mirovna pogodba 10. septembra 1919 je v 27. členu za mejo med Republiko Avstrijo in Kraljevino SHS določila glavni tok reke in

s tem grobo spremenila življenje ljudi. Radgona / Radkersburg je postala razdeljeno obmejno mesto. Ljudje na obeh straneh reke so se morali naučiti živeti z mejo.« (str. 14)

Štajerski deželni glavar Hermann Schützenhöfer v predgovoru nakazuje še eno povezovalno rdečo nit vsebine: »Leto 1918 je našo deželo potisnilo na rob Evrope in trajalo je vse do vstopa Slovenije v Evropsko unijo, da je Štajerska spet v srcu Evrope. Dvojezična publikacija ponazarja, da je Mura sicer razdelila državi, ne pa ljudi. Odnosi s sosedi niso bili nikoli prekinjeni, zgrajeni so bili mostovi in sklenjena nova prijateljstva« (str. 6).

Tretjo misel, ki je tudi navzoča v večjem delu razprav, je dodal Heinrich Schmidlechner, župan mesta Radkersburg / Radgona, ki je zbornik založilo in izdalo. Poudarja, da je »na dvojezičnost publikacije treba gledati kot na nadaljnji korak, da bi zgodovino lahko opazovali iz različnih zornih kotov, ne da bi pod vprašaj postavili skupno regionalno pripadnost« (str. 8). Kajti »mesto Radgona zdaj ni več v žarišču sporov zaradi določitve meje, ampak v središču Evrope regij nedaleč od držav Slovenije, Madžarske in Hrvaške.«

Projekt je z natisom zbornika dosegel vrhunec dejavnosti, ki jih je v jubilejnem letu 2018 izpeljal radkersburški Museum im alten Zeughaus. Organizacijsko ga je vodila avstrijska stran, zato slovenski udeleženci niso prispevali svojih uvodnih razmišljanj, so pa bili v večini med avtorji in avtoricami razprav, ki sta jih iz slovenščine v nemščino in obratno prevedli Andreja Haberl - Zemljčič in Nina Zavašnik. Za vse velja, da kot prebivalci širšega območja dogajanja dobro poznajo kraje in razmere na obeh bregovih Mure v letih, ki jih obravnavajo. Hermann Kurhaus, Marie Theres Zangger, Dragan Potočnik, Mateja Potočnik, Franz Josef Schober, Dušan Ščap, Metka Fujs in Ivan Rihtarič so po stroki večinoma zgodovinarke in zgodovinarji, vendar se nekateri v svojih razpravah vsebinsko dotikajo tudi pravnih vidikov, etnologije in drugih področij. Spreminjanje vojaških in političnih razmer na spornem območju levega brega Mure z Radkersburgom in okoliškimi kraji ter za Apaško kotlino na desni strani je zdaj kazalo, da bo v celoti ali večinoma pripadlo nemškoavstrijski, v naslednjih dneh pa slovenski oziroma SHS strani, kar je seveda močno vplivalo na razpoloženje in vedenje voja-

štva, politike in tudi večinsko kmečkega prebivalstva. Ljudje do zadnjega niso vedeli, ali bodo lahko še naprej živeli na svoji zemlji ali pa se ji bodo morali odreči in se preseliti čez novo mejo, ki so jo risali na pariški mirovni konferenci.

Tako so na primer iz različnih vidikov zanimivi Odlomki iz vojne kronike Karla Freybergerja november 1918–december 1920, izbrani iz sicer kar 12.000 rokopisnih strani obsegajočega in še šest let daljše časovno obdobje pokrivajočega izvirnika. Vanj je kronist, ravnatelj meščanske šole v mestu Radkersburg, beležil svoje osebno doživljanje burnih časov, izbor pa je transkribirala in komentirala Marie Theres Zangger.

Metka Fujs iz Pomurskega muzeja po drugi strani dogajanje vzdolž Mure dopolnjuje z natančnim orisom prav tako obratov in naključij polnih dogodkov, ki so naposled, potem ko je

bilo že vse videti izgubljeno, pripeljali do priključitve Prekmurja Kraljevini SHS. Ne da bi bilo, kot opozarja, pri tem tudi določeno, ali slovenski ali hrvaški teritorialni enoti. Mirovni proces je tako pustil strnjena naselja s slovenskim, madžarskim in nemškim prebivalstvom na obeh straneh meje v Prekmurju. To je v naslednjih letih, na koncu povzema avtorica, »povzročalo nemalo nasprotij in nezadovoljstva, tudi zato, ker je nova država s prenekaterim političnim in gospodarskim ukrepom kazala, kako slabo razume kulturne, narodne in verske posebnosti tega prostora« (str. 301).

Bolj kot veliko politiko je »malega« človeka čutiti tudi v pisanju časopisa Murska straža, Glasila obmejnih Slovencev, ki je poleti 1919 izhajal v zasedenem Radkersburgu, do leta 1924 pa na slovenskem ozemlju. Ivan Rihtarič ga predstavlja kot list, ki je poročal o poteku pariške konference, pisal o te-

žavah s preskrbo, omejitvah gibanja in drugih tegobah civilnega prebivalstva, organiziral kulturne prireditve in se zavzemal za prevlado slovenstva na levem bregu Mure.

Za sklep še misel: avtorice in avtorji z obeh strani Mure sicer obravnavajo iste, tudi krvave dogodke – slovensko zavzetje Radkersburga in okolice, spodleteli napad nemškoavstrijskih brambovcov in naposled na pariški mirovni konferenci določeno razmejitev – vendar so v njihovih ocenah in analizah le manjše, nebistvene razlike. Kar so sto let pozneje tudi složno objavili. Medtem ko bo do objave že sprejetih skupnih ugotovitev italijansko-slovenske strokovne komisije o fojbah, ezulih in drugih v medčloveških in meddržavnih odnosih vedno znova zlorabljanih temah tudi na italijanski strani moralo miniti še veliko več časa.

Slovenec po izbiri. Dokumentarni film, 50 min, 2019.

RTV Slovenija / TV Dokumentarni program. Režija: Aleš Verbič. Scenarij: Tina Palaić

»Ne moreš se imeti za Dolenjca, če nimaš vinograda« je le eno izmed glavnih, mogoče celo glavno sporoči-

lo dokumentarnega filma, ki je nastal v režiji Aleša Verbiča. Pod scenarij se je podpisala antropologinja Tina Palaić, pri nastanku pa je sodelovala tudi Bojana Rogelj Škafar iz Slovenskega etnografskega muzeja. Ideja za film se je porodila ob razstavi *Afrika in Slovenija: Preplet ljudi in predmetov*, ki jo leta 2017 v sklopu projekta SWICH – Sharing a World of Inclusion, Creativity and Heritage pripravil Slovenski etnografski muzej.

Dokumentarec Slovenec po izbiri prikazuje zgodbe osmih posameznikov iz Iraka, Indije, Alžirije, Čila, Gane, Ugande, Nepala in Zimbabveja, ki so se večinoma v svojih dvajsetih letih

odločili, da svojo življenjsko pot zarišejo nekoliko drugače in se preselijo v Slovenijo. Simon Tecco, Aswin Kumar Shrestha, Arkan Al Nawas, Richard Sendi, Max Zimani, Robert Yebuah, Hamed Mazouzi in Koki Veber v pripovedih predstavljajo svoja življenja od prihoda v Slovenijo, takrat še Jugoslavijo, do danes. Večina se jih je preselila z namenom študija, Simon Tecco je prišel kot politični begunec in je iz Čila zbežal pred političnim udarom, Koki Veber pa je v Slovenijo prišla z možem, ki je že pred njuno poroko študiral v Ljubljani. Njihove prihode je omogočil tedanji politični kontekst, še zlasti vloga Jugoslavije v

* Žan Premrov, študent 2. letnika, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; zan.premrov@gmail.com.